

Zitierhinweis

Hlaváček, Ivan : recension de : Klaus Gantert, Handschriften, Inkunabeln, Alte Drucke. Informationsressourcen zu historischen Bibliotheksbeständen, Berlin : De Gruyter Saur, 2019, dans : Český časopis historický, 2021, 1, p. 186-188, <https://recensio-stag.lorax.sylab.com/r/80cbb71fff8f4b85b718d600cdbc7a61>

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

letech. V textu je rozebírán pojem krajiny a její význam, v souvislosti s pojmy příroda a kultura. Je popsána typologie jednotlivých krajin. Pěkně jsou diskutovány principy a problémy geografického zkoumání krajiny. Ukazuje se, že výzkum historických krajin je aktuální téma, kterým se zabývá řada odborníků z mnoha odvětví.

Kniha *Historická geografie, tradice a modernita* je významným příspěvkem na poli výzkumu v oblasti historické geografie. Není pouze popisem nových moderních metod. Vychází z tradičních postupů, věnuje se historii oboru i jeho vymezením ve vědeckém světě. Kniha má přesah i do teoretického zázemí zkoumání historické krajiny z filosofického hlediska. Kromě praktického popisu základních metod a pramenů je v knize možné nalézt celé myšlenkové zázemí historické geografie, což je jistě cenné. Je skvělou zprávou, že se tábory historiků a geografů spojily a působí společně na tématech přesahujících jejich domovské přístavy. Publikace si jistě najde cestu k odborníkům zkoumajícím historickou krajinu i ke čtenářům, které láká zajímavý obor historická geografie.

Jiří Cajthaml

Klaus GANTERT

Handschriften, Inkunabeln, Alte Drucke. Informationsressourcen zu historischen Bibliotheksbeständen

(= Bibliotheks- und Informationspraxis 60),
Berlin, De Gruyter – Saur 2019, 494 s.
s tabulkami či grafy,
ISBN 978-3-11-054420-6.

Leckdy je zapotřebí rychlé, třeba zdánlivě banální pramenovědné informace z oboru. A tu se nabízí kniha, kterou vezme – přes

všechny ty berličky, které dnes lze nalézt na internetu – s užitkem nejen každý medievista a raný novověkář, ale neměl by jí pohrdnout ani ten historik, který tuto hranici překračuje. Její předností je přehledné utřídění, přičemž nezatěžuje přílišnými detaily. Ale abych tato slova uznání doložil, musím být konkrétní a obrátit se k nastínění obsahu knihy a předvést to pokud možno *ad oculos*.

Autor je germanista a po působení na Hochschule für den öffentlichen Dienst in Bayern v Mnichově je nyní profesorem informatiky a komunikace na Hochschule v Hannoveru. Je autorem řady informačních a opravdu informativních pomůcek z oblasti knihovnictví, nejnověji výše uvedeného manuálu v oborech, které nás bezprostředně oslovují. Podává sice spíše „jen“ bibliografické knihovnické informace, ovšem zasazuje je do širšího kontextu nejen středoevropského, ale – pokud to souvislosti vyžadují – i obecného. Jde při tom nejen o samotné fondy v úvahu přicházejících institucí (k nim se ještě vrátím), ale představuje čtenáři i příslušné instituce či vědecké společnosti, které s tématem knihy bezprostředně souvisejí a to seřazeně podle oněch tří „komodit“, jež tvoří název a obsah referované knihy.

Po předmluvě a šestistránkovém úvodu tvoří jádro knihy celkem šest oddílů, které se dále člení na jednotlivé kapitoly. První oddíl podává charakteristiku a výklad o obecných pramenných zdrojích k historickým souborům v knihovnách. Další tři kapitoly se v podstatě rovnoměrném rozsahu věnují třem v titulku knihy uváděným typům pramenů. Na začátku tu stojí samozřejmě rukopisy: Jejich sbírkám, katalogům a digitálním zpracováním jsou věnovány samostatné kapitoly. Poněkud překvapivě, ale vítaně, tu

přichází i kapitola o listinách, následovaná pojednáním o novodobých rukopisech, pozůstalostech a sbírkách autografií.

Stať o inkunábulech uvozuje partie o jejich starých soupisech, po čemž následuje evidence nejdůležitějších sbírek a jejich různých katalogů (lokálních, regionálních a centrálních). Ale vítaně tu nalézáme opět i odkazy na tzv. blokové knihy, digitalizáty, a ovšem přicházejí i základní informace o další literatuře předmětu. Obdobně se postupuje i v další kapitole věnované starým tiskům, která ovšem respektuje specifika této kategorie. Oddíl pátý se posléze zaměřuje na speciální formy publikací a je vlastně doprovodem předchozího oddílu, protože se věnuje historickým časopisům, historickým novinám, vysokoškolským tiskům, dětské literatuře, ale i historickým mapám, hudebninám, akademickým publikacím, školním programům, jednolistům, letákové literatuře a pohřebním textům. Poslední osmdesátistránkový oddíl podává základní orientaci po literatuře pomocných věd historických (ve skutečnosti jen k paleografii a kodikologii v nejširším slova smyslu), k obrazovému materiálu (miniatury) či se tu upozorňuje na základní filologické pomůcky, soupisy incipitů, historických geografických názvů, chronologii ap. Ke každému oddílu je ještě připojen speciální exkurs. Tak u rukopisů a prvotisků je to charakteristika současných velkých projektů, u následujícího jde o zdůraznění sledování proveniencí a zejména aktuálně se věnuje pozornost nacistickým kulturním úchvatům a problematice jejich restitucí. K poslednímu pak je připojena informace o specializovaných museích v oblasti knih a tiskových technik.

Je velmi pravděpodobné, že ten či onen specialista najde řadu lakun v tom či onom od-

dílu. Ale při obrovské produkci v těchto oblastech nejen v Německu, ale i mimo ně už od 19. století, je pochopitelné, že jedna jediná kniha nemůže ani náhodou zvládnout vše ani v takové zemi jako je Německo se svými tradicemi, sahajícími hluboko do minulosti. Ani nás nemusí překvapit, že v knize nenacházíme žádné české konotace, i když bych si uměl představit, že Voitovo opus magnum, mám na mysli jeho *Encyklopedii knihy*,¹ by si tady své místo na knižním slunci zasloužilo. Ale nejsou tu ani velká díla velkých národních literatur: francouzské, angloamerické či italské.

Jako celek se kniha vyznačuje přehledností, při čemž vedle soupisů základních pomůcek se podává i (pokud to je smysluplné) jejich geneze, která ale není samoúčelná, nýbrž vede k hlubšímu pochopení toho, co a jak přinášejí. Přitom jsou pochopitelně výrazně upřednostňovány německojazyčné podklady. Že z ostatních dominují anglicky zpracovávané informace, jistě nepřekvapí. Přihlíží se nejen k tradičním pomůckám, ale autor nezapomíná ani na moderní internetové či jiné zdroje, kde se to hemží zkratkami, v nichž se těžko lze vyznat. Proto čtenář hledá záchranu v seznamu zkratek. Ten tu sice nenachází, ale při důkladnější probírce zjistí, že je smysluplně integrován do rozsáhlého (s. 466–487) seznamu informačních zdrojů, který přichází za společným věcným a jmenným rejstříkem před věcně strukturovaným obecným seznamem literatury.

Mohu uzavřít konstatováním, že „Gantert“ je kniha, která jednoznačně splňuje to, co její název a podtitul slibuje. Nebývá tomu tak vždy. Je to tedy spolehlivý informátor,

1 Petr VOIT, *Encyklopedie knihy. Starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*, Praha 2006, 2008.

který otvírá dveře i (či snad zejména?) tomu, kdo se zabývá specifickými oblastmi lidského konání a kdo potřebuje základní-vstupní informace z širokého spektra písemného odkazu minulosti. I když knihovny a jejich soubory dominují, dostává se tu i na archivy a jejich listinný a aktový materiál (diplomatik a archivář to sice může s klidným svědomím přeskochit, pro ostatní ale je to obecně nepochybně více než užitečné). A proto by bylo vítané, kdyby tento svazek měl své místo nedaleko psacího stolu nejen historika, ale především také dalších specialistů, kteří věnují pozornost různým specifickým složkám života lidské společnosti v minulosti, převážně ovšem před „dlouhým“ 19. stoletím. Tak vzdáleným, ale současně tak živým.

Ivan Hlaváček

Peter ERHART – Jakob KURATLI
HÜEBLIN (Hrsg.)

Nach Rom geben. Monastische Reisekultur von der Spätantike bis in die Neuzeit
(= Itinera monastica, Bd. III)

Wien – Köln – Weimar, Böhlau Verlag
2021, 350 s., ISBN 978-3205-20736-8.

Nejdříve je třeba představit relativně novou ediční řadu, zaštitěnou pracovníky archivu bývalého slavného kláštera svatohavelského (*Stiftsarchiv*). Oba její předchozí svazky se věnují monograficky novověku. Prvním svazkem v řadě byla edice tisícistránkového deníku cesty dvou salcburských benediktinů, kteří putovali do Itálie v letech 1804–1806.¹ Rovněž druhý svazek byl ediční po-

vahy.² Přinesl diplomaticky rozmanité materiály pojednávající o cestě k papežskému stolci, již podnikl nově jmenovaný kardinál Celestino Sfondrati, opat říšského kláštera svatohavelského, do Říma u příležitosti udělení kardinálské hodnosti v r. 1696. Jde o zprávy podávané jeho tajemníkem a různé účty zejména jeho komorníka. Sfondrati byl členem významné italské šlechtické rodiny, takže se i v Římě pohyboval v nejvyšších nejen církevních, ale i světských kruzích. Třetí svazek má charakter sborníku, jenž se tematicky pne od raného středověku do raného novověku.

Středověká a pochopitelně i novověká mobilita je velké téma. A je třeba se k němu přibližovat z různých stran, stejně jako existují různorodé prameny, na jejichž základě se tak děje. Tentokrát máme před sebou svazek, věnující se jedné velmi specifické formě cestování, nadto ještě výrazně geograficky zúžené, byť její cíl patřil ve středověku ke klíčovým destinacím. Tím spíše pak v souvislosti s tou vrstvou osob, o které se jedná. Řím na jedné straně, představitelé mnišství na straně druhé.³ Jde o výsledek kolokvií, která se od roku 2014 konala ve Švýcarsku (Sv. Havel a klášter Einsiedeln) a v Římě. Mezinárodní sestava autorů třinácti příspěvků zaručuje různorodost pohledů, jež je tu možno jen stručně představit a jež na první pohled kombinují témata

1 Korbinian BIRNBACHER (Hg.), *Die letzte Grand Tour. Die Italienreise der Patres Alois Stubbahn und Albert Nagnzaun von St. Peter in Salzburg 1804–1806*, Wien 2017.

2 Peter ERHART (Hg.), *Fürstabt Celestino Sfondrati von St. Gallen 1696 als Kardinal in Rom*, Wien 2019.

3 Editoři v úvodu upozorňují na o něco dříve vyšedší sborník Olivier DELOUIS – Maria MOSSAKOWSKA-GAUBERT – Annick PETERS-CUSTOT (ed.), *Les mobilités monastiques en Orient et Occident de l'Antiquité tardive au Moyen Age (IVe–XVe siècles)*, Rome, 2019.